

Steven Vanhooren & Leonie Wulftange
Algemeen Secretariaat Taalunie
Contact: svanhooren@taalunie.org
lwulftange@taalunie.org

De taalcompetente leraar. Aan de slag met het nieuwe referentiekader voor taalcompetenties van leraren

1. Inleiding

Leraren hebben verschillende taken en rollen. Ze staan voor de klas, hebben contact met leerlingen, collega's en ouders, en leren zelf ook nog elke dag. Bij alles wat ze doen, maken ze gebruik van taal. Sterker nog: de manier waarop ze taal gebruiken, is mee bepalend voor de kwaliteit van hun didactisch, pedagogisch en professioneel handelen. Leraren worden daarom niet alleen geacht bij te dragen aan de taalontwikkeling van hun leerlingen, maar om zelf ook taalcompetent te zijn. Maar wat betekent dat precies? Welke taalcompetenties kan een taalcompetente leraar aanspreken? En welke specifieke kennis, vaardigheden en attitudes gaan met deze taalcompetenties samen? Het zijn vragen die worden beantwoord in *De taalcompetente leraar*, het nieuwe referentiekader van de Taalunie voor taalcompetenties van leraren.

2. Een opvolger voor *Dertien doelen in een dozijn*

Met *Dertien doelen in een dozijn* verscheen in 2006 voor het eerst een systematische beschrijving van de taalcompetenties waarover elke leraar minimaal moet beschikken

om goed onderwijs te kunnen geven: in vakdidactisch opzicht, maar ook in bredere, algemene zin. De beschrijving vertrok vanuit de context waarin op dat moment werd lesgegeven.

Een context die, sinds het verschijnen van *Dertien doelen in een dozijn*, en aangedreven door demografische, technologische en economische ontwikkelingen, aanzienlijk is veranderd. Nederland en Vlaanderen zijn meertaliger en multicultureler geworden, slimme apparaten en digitale media beïnvloeden de manier waarop kinderen en jongeren denken en leren, de arbeidsmarkt stelt nieuwe eisen, enz. Het zijn stuk voor stuk ontwikkelingen die zorgen voor verandering in de samenleving en tegelijkertijd ook van invloed zijn op ons onderwijs: op de manier waarop les wordt gegeven, op de rol die de leraar heeft in de klas, op de leerinhouden die aan bod moeten komen, op de mogelijkheden van leraren en directie om met leerlingen, ouders, collega's en vakgenoten te communiceren en te interageren, maar ook op de keuze van lesmateriaal en de methodieken om taalsteun te bieden. Ontwikkelingen, dus, die ook doorwerken op de taalcompetenties waar een leraar een beroep op moet kunnen doen. Dat heeft er mee toe aangezet om *Dertien doelen in een dozijn* na vijftien jaar te herzien en door te vertalen naar de samenleving en het onderwijs van vandaag. Het resultaat ervan is neergeschreven in *De taalcompetente leraar*.

3. Wat kan je van het nieuwe kader verwachten?

De taalcompetente leraar richt zich nadrukkelijk op alle leraren: leraren basisonderwijs, leraren secundair/voortgezet onderwijs, leraren taal, leraren in zaakvakken, in technische vakken, in wetenschappelijke vakken, enz. Die insteek ligt voor de hand: taalcompetenties maken immers integraal deel uit van de competenties van elke leraar en dienen dus ook als dusdanig te worden beschouwd.

Om de herkenbaarheid van het kader te verhogen en het voor lerarenopleidingen makkelijker te maken om het kader in te bouwen, is ervoor gekozen om de taalcompetenties zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij de competenties die in de Nederlandse bekwaamheidseisen voor leraren en in de Vlaamse basiscompetenties van leraren zijn vastgelegd. De taalcompetenties die in *De taalcompetente leraar* worden beschreven, zijn daarom gerubriceerd naar de manier waarop competenties doorgaans in lerarenopleidingen worden ingedeeld, namelijk volgens het handelen van de leraar. Het kader onderscheidt daarbij drie soorten handelen: 'didactisch handelen', 'pedagogisch handelen' en 'professioneel handelen'. Bij elk soort handelen worden de taalcompetenties die ermee samengaan, benoemd.

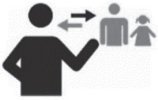
De taalcompetente leraar is in eerste instantie bedoeld als een handreiking voor lerarenopleidingen, maar is daar uiteraard niet toe beperkt. Naast in opleidingen kan het kader bijvoorbeeld ook prima worden ingezet voor de begeleiding en (zelf)professi-

onalisering van ervaren leraren en/of lerarenteams, voor het verfijnen van de (talige) startcompetenties van leraren of bij discussies over taalbeleid.

In *De taalcompetente leraar* worden geen beheersingsniveaus beschreven. Die verschillen immers naargelang de context of het soort opleiding. Het is dan ook aan de gebruikers van het kader om bij implementatie te bepalen wat het verwachte eindniveau bij elk van de taalcompetenties is.

4. De taalcompetenties in een notendop

In *De taalcompetente leraar* worden zes taalcompetenties onderscheiden die cruciaal zijn voor elke leraar om kwalitatief en aansprekend onderwijs te geven. Dat zijn:

De leraar gaat adequaat in interactie met leerlingen, collega's en ouders.

De leraar formuleert helder en concreet voor verschillende doelgroepen.

De leraar geeft heldere uitleg.

De leraar biedt taalsteun. geschikt lesmateriaal.

De leraar zorgt voor talig

De leraar blijft de eigen taalcompetenties ontwikkelen.

Deze worden verder uitgesplitst en daarmee ook verfijnd naar de talige handelingen die de leraar uitvoert:

1. De leraar gaat adequaat in interactie met leerlingen, collega's en ouders		
Didactisch handelen	Pedagogisch handelen	Professioneel handelen
1.1 De leraar lokt taalproductie bij de leerlingen uit.	1.3 De leraar organiseert ruimte voor interactie in de klas.	1.5 De leraar communiceert open en eerlijk met collega's en ouders over de ontwikkeling van leerlingen.
1.2 De leraar stimuleert leerlingen om met elkaar en met anderen in interactie te gaan.	1.4 De leraar communiceert positief en waarderen met leerlingen over hun gedrag, prestaties en leerontwikkeling.	1.6 De leraar communiceert begrijpelijk over schoolzaken en onderwijskundige thema's.

2. De leraar formuleert helder en concreet voor verschillende doelgroepen		
Didactisch handelen	Pedagogisch handelen	Professioneel handelen
2.1 De leraar formuleert heldere en concrete leerdoelen.	2.5 De leraar formuleert heldere, concrete en doelgerichte afspraken en verwachtingen.	2.7 De leraar formuleert helder, concreet en doelgericht in de brede context van het onderwijs.
2.2 De leraar formuleert heldere, concrete en doelgerichte vragen en opdrachten.	2.6 De leraar vertelt verhalen om bij te dragen aan een positief klasklimaat.	
2.3 De leraar formuleert heldere, concrete en doelgerichte feedback.		
2.4 De leraar vertelt verhalen ter ondersteuning van de leerinhoud.		

3. De leraar geeft heldere uitleg		
Didactisch handelen	Pedagogisch handelen	Professioneel handelen
3.1 De leraar geeft heldere uitleg bij de leerinhoud.	3.3 De leraar licht afspraken en verwachtingen op een heldere manier toe.	3.4 De leraar geeft heldere uitleg over onderwijskundige zaken.
3.2 De leraar geeft heldere uitleg bij taken en opdrachten.		

4. De leraar biedt taalsteun		
Didactisch handelen	Pedagogisch handelen	Professioneel handelen
<p>4.1 De leraar houdt rekening met de talige beginsituatie van leerlingen.</p> <p>4.2 De leraar helpt leerlingen om school- en vaktaal te begrijpen en te gebruiken.</p> <p>4.3 De leraar ondersteunt leerlingen bij tekstproductie en tekstbegrip.</p> <p>4.4 De leraar geeft constructieve feedback op de taalproductie van leerlingen.</p>	<p>4.5 De leraar creëert ruimte voor leerlingen om zich te uiten en om taalsteun te vragen.</p>	<p>4.6 De leraar geeft mee vorm aan taalbeleidsacties die zich richten op taalsteun aan leerlingen.</p>

5. De leraar zorgt voor talig geschikt lesmateriaal		
Didactisch handelen	Pedagogisch handelen	Professioneel handelen
<p>5.1 De leraar selecteert lesmateriaal dat past bij het talig begripsniveau van leerlingen.</p> <p>5.2 De leraar beoordeelt lesmateriaal op de mogelijkheden om taalontwikkelen te werken.</p> <p>5.3 De leraar creëert talig geschikt lesmateriaal.</p>	<p>5.4 De leraar selecteert en ontwikkelt lesmateriaal dat aansluit bij de leefwereld van leerlingen.</p>	<p>5.5 De leraar bespreekt geselecteerde en eigen ontwikkelde lesmaterialen in teamverband.</p>

6. De leraar blijft de eigen taalcompetenties ontwikkelen		
Didactisch handelen	Pedagogisch handelen	Professioneel handelen
		<p>6.1 De leraar blijft de eigen taalvaardigheid en taalkennis verder ontwikkelen.</p> <p>6.2 De leraar blijft de taalcompetenties die samengaan met goed didactisch, pedagogisch en professioneel handelen verder ontwikkelen.</p> <p>6.3 De leraar werkt aan de eigen taal om over onderwijs te communiceren.</p> <p>6.4 De leraar werkt samen met collega's aan een gedeelde taal om over onderwijs te communiceren.</p>

De competenties (en hun uitwerkingen) zijn bewust handelingsgericht geformuleerd, en niet als zogenoemde ‘*can-do-statements*’ (De leraar kan ...), omdat daarmee de nadruk wordt gelegd op de concrete handeling die de leraar stelt.

5. Workshop op HSN

Tijdens onze workshop op de HSN-conferentie lichten we het kader verder toe, staan we stil bij de kennis, vaardigheden en attitudes die met de verschillende taalcompetenties samengaan en gaan we actief met de taalcompetenties aan de slag.

6. Meer weten?

- *De taalcompetente leraar* kan gedownload worden via de website van de Taalunie op <https://taalunie.org/publicaties/196/de-taalcompetente-leraar>.
- In de gelijknamige podcast gaan radiojournaliste Charlotte Krul en podiumkunstenaar Sjaak Hartog in gesprek met leraren en lerarenopleiders over de hierboven genoemde taalcompetenties. In zes aflevering gaan zij op zoek naar verhalen uit de praktijk waarin de taalcompetenties tot leven komen. De afleveringen zijn te beluisteren via *Spotify* en *Apple Podcasts*.